

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Danijela Hodak

**Likovno oblikovanje vunom u ranom i predškolskom odgoju i
obrazovanju**

DIPLOMSKI RAD

Rijeka, 2019.

SVEUČILIŠTE U RIJECI
UČITELJSKI FAKULTET U RIJECI

Integrirani preddiplomski i diplomski učiteljski studiji

**Likovno oblikovanje vunom u ranom i predškolskom odgoju i
obrazovanju**

DIPLOMSKI RAD

Predmet: Umjetnički programi

Mentor: dr.sc. Anita Rončević

Student: Danijela Hodak

Matični broj: 0112024399

Rijeka, siječanj 2019.

Zahvala:

Zahvaljujem mentorici dr.sc. Aniti Rončević na ukazanom povjerenju, strpljenju te nesebičnoj pomoći i vodstvu pri izradi ovog diplomskog rada.

Zahvaljujem dizajnerici tekstila i odjeće Vesni Jakić koja je nesebično podijelila sva svoja znanje i udijelila materijale koji su se koristili prilikom izrade slikovnice „Nina nana“.

Zahvaljujem gospođama Mariji Stuparić i Aldini Burić, koje su mi tradicionalnu uspavanku „Nina nana“ na čakavštini otpjevale te sudjelovale u nastojanju da ona ne postane zaborav.

Najveća hvala mojim kolegama na podršci i potpori tokom cijelog ovog diplomskog rada. Naročito zahvaljujem ravnateljici vrtića Snježani Sučić i kolegici Moniki Kesić Šakić koje su me prvi put upoznale s ovom likovnom tehnikom te mi prenijele ljubav prema istoj.

Najveća hvala mojim malim i velikim prijateljima čiji su dlanovi, laktovi, prsti sudjelovali u izradi slikovnice „Nina nana“ jer bez njihove pomoći ona ne bi postojala.

Izjava o akademskoj čestitosti

„Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da sam diplomski rad izradila samostalno, uz preporuke i savjetovanje s mentoricom.

U izradi rada pridržavala sam se Uputa za izradu diplomskog rada i poštivala odredbe etičkog kodeksa za studente /studentice Sveučilišta u Rijeci o akademskom poštenju.“

Sažetak

Tema ovog diplomskog rada je oblikovanje vunom tehnikom filcanja na mokro djece rane i predškolske dobi. Provedeno je kvalitativno istraživanje u razdoblju od 01.03.-14.03.2018.godine. na uzorku od 94-ero djece. Istraživanje se provodilo na način da se djecu rane i predškolske dobi promatralo u aktivnostima likovnog oblikovanja vune tehnikom filcanja na mokro. Ovaj diplomski rad donosi detaljan opis cijelog istraživanja u koracima procesa filcanja od pripremnih radnji do gotovog produkta tj. nastanka slikovnice „Nina nana“. Naglasak je stavljen na razvojne mogućnosti djece s obzirom na njihovu dob. Za sve opisane faze izrade slikovnice Nina nana vodilo se računa o postignutim odgojno–obrazovnim ciljevima, u obzir su uzeti razvojni zadaci djece rane i predškolske dobi na području tjelesnog i zdravstvenog, socio-emocionalnog, spoznajnog i komunikacijskog dijela.

Ključne riječi: Tehnika filcanja na mokro, djeca rane i predškolske dobi, razvojne mogućnosti, odgojno–obrazovni ciljevi

SUMMARY:

The theme of this thesis is shaping wool by wet felting technique done by children of early and pre-school age. Qualitative research was conducted in the period from March 1 to March 14, 2018 on a sample of 94 children. The research was carried out in a way that children of early and pre-school age were observed during wet wool felting activities. This thesis provides a detailed description of the entire process, from the preparatory work to the finished product, namely the creation of the picture book „Nina nana“. Emphasis has been placed on the developmental potential of children with regard to their age. Through all described phases of the making of the picture book *Nina Nana*, achievable educational goals have been taken into account, as well as the developmental tasks of early and pre-school children regarding physical, health, socio-emotional, cognitive and communication areas.

Keywords: Wet felting, early and pre-school children, developmental possibilities, educational goals

Sadržaj

1. UVOD.....	2
2. DIJETE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ INSTITUCIJI	4
2.1. Likovni razvoj djeteta rane i predškolske dobi	5
2.1.1. Faza šaranja.....	6
2.1.2. Faza shem.....	6
2.1.3. Faza razvijene sheme	7
2.2. Razvoj kreativnosti djece rane i predškolske dobi	8
2.3. Razvoj likovnog izražavanja djece u području primijenjene umjetnosti i dizajna ...	9
3. SLIKOVNICA „NINA NANA“	11
3.1. Tekst i značenje tradicionalne uspavanke „Nina nana“	11
3.2. Analiza tradicionalne uspavanke „Nina nana“	13
3.3. Poticaj izrade slikovnice „Nina nana“	14
4. LIKOVNO OBLIKOVANJE VUNOM TEHNIKOM FILCANJA	15
4.1. Značajke i svojstva vune	15
4.2. Priprema materijala za likovno oblikovanje vunom	15
4.3. Korištena tehnika filcanja vune u likovnom izražavanu djece rane dobi.....	18
4.3.1. Izrada stranica slikovnice	19
4.3.2. Izrada okruglog oblika - ptice	27
4.3.3. Oblikovanje valjkastih oblika - trakica	32
4.4. Likovni elementi u dječjem likovnom uratku nastali filcanjem vune	34
5. UPORABA TEHNIKE FILCANJA U RADU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	38
5.1. Prostorno materijalni uvjeti rada	38
5.2. Korištena metode u radu	39

5.3.	Razvojne mogućnosti djece različite dobi u oblikovanju vunom.....	40
5.3.1.	Djeca rane dobi od 1 god. do 3 god.:	40
5.3.2.	Djeca predškolske dobi u dobi od 3 god. do 4 god. :	42
5.3.3.	Djeca u dobi od 4 god. do 5 god.	43
5.3.4.	Djeca u dobi od 5 god. do 6 god. :	44
5.4.	Razvojni zadaci djece rane i predškolske dobi prilikom likovnog oblikovanja vunom tehnikom filcanja	45
5.4.1.	Tjelesno i zdravstveno područje.....	46
5.4.2.	Socio–emocionalno područje	46
5.4.3.	Spoznajno područje.....	47
5.4.4.	Komunikacijsko područje	48
5.5.	Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom.....	48
6.	DOBROBIT UPOTREBE FILCA U AKTIVNOSTIMA S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI	51
6.1.	Pokret preko središnje linije tijela.....	52
6.2.	Lijene osmice	52
6.3.	Dvostruko šaranje	53
7.	SMJERNICE ZA REALIZACIJU FILCANJA VUNOM	54
8.	SURADNJA OGAJATELJICA I ČLANICA UDRUGE RUTA.....	56
9.	ZAKLJUČAK	59
10.	LITERATURA.....	60

1. UVOD

U ovom radu prikazat će se rezultati kvalitativnog istraživanja provedenog s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom tehnikom filcanja na mokro čiji je produkt multisenzorna slikovnica „Nina nana“.

Istraživanje je provedeno na uzorku od 94-ero djece iz dječjeg vrtića *Girice* u dobi od 1 do 6 godina.

Poticaj za ovaj rad proizašao je iz ljubavi prema kulturnoj baštini kraja vlastitog stanovanja te svijesti o važnosti prenošenja narodnih običaja i očuvanja okoliša. Za potrebe ovoga rada surađivalo se s djecom odgojno–obrazovnih skupina i djelatnicama vrtića *Girice* u gradu Cresu te dizajnericom tekstila i odjeće *Vesnom Jakić* koja vodi *Udrugu Ruta*.

Cilj ovog rada je smišljeno i sistematično istražiti likovno izražavanje djece rane i predškolske dobi pri likovnom oblikovanju vunom tehnikom filcanja u odgojno – obrazovnim aktivnostima. Istraživanje je osnovano na pretpostavci da i djeca najranije dobi mogu uspješno likovno oblikovati vunom tehnikom filcanja na mokro u svakodnevnim odgojno–obrazovnim aktivnostima.

Metodom demonstracije djeci je prikazano likovno oblikovanje vunom, a potom omogućeno iskustveno učenje grupnim radom provođenja istog. Djeci rane i predškolske dobi ponuđene su iste aktivnosti.

Analizom rezultata dobivenih promatranjem djece u različitim likovnim aktivnostima oblikovanja vune tehnikom filcanja na mokro, uočeno je koje zadatke djeca ovisno o razvojnoj dobi mogu uspješno realizirati.

Uočene su različite vlastite inicijative djece rane i predškolske dobi kroz stvaranje dvodimenzionalnih i trodimenzionalnih uradaka materijalom vunom.

Istraživanje je provedeno u vremenskom razdoblju od 01.03. do 14.03. 2018. godine.

U dijelu *Dijete rane i predškolske dobi* opisan je likovni razvoj djece rane i predškolske dobi, razvoj kreativnosti i razvoj likovnog izražavanja djece u području primijenjene umjetnosti i dizajna.

U dijelu *Slikovnica „Nina – nana“* prikazan je tekst i značenje riječi tradicionalne uspavanke, opis poticaja izrade slikovnice te njena vrijednost.

U dijelu *Likovno oblikovanje vunom tehnikom filcanja* navedene su značajke i svojstva vune te priprema materijala za likovno oblikovanje vunom. Također, opisana je korištena tehnika filcanja i likovni elementi u radu te postupak izrade ravnih stranica, izrada ptice i trakica.

U dijelu rada naslovljenog *Uporaba tehnike filcanja u radu s djecom rane i predškolske dobi* navedeni su prostorno materijalni uvjeti rada, analizirana je korištena metoda u radu te opisano provedeno istraživanje i vlastite inicijative djece od 1. do 6. godine, pri likovnim oblikovanjem vunom, razvojni zadaci djece rane i predškolske dobi prilikom likovnog oblikovanja vunom tehnikom filcanja i odgojno–obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom likovnog oblikovanja vunom.

Dobrobit uporabe likovne aktivnosti oblikovanja vunom u radu s djecom rane i predškolske dobi opisuje vježbe koje se mogu provoditi, a pogoduju kvalitetnom razvoju djece.

Smjernice za vlastitu realizaciju filcanja vunom navodi smjernice koje mogu poslužiti ostalim odgajateljima, učiteljima i/ili roditeljima prilikom provođenja aktivnosti likovnog oblikovanja vunom.

U dijelu *Suradnja odgajateljica i članica Udruga Ruta* navedeni su projekti i suradnja u kojima je vrtić *Girice* sudjelovao i u kojima još sudjeluje.

2. DIJETE RANE I PREDŠKOLSKE DOBI U ODGOJNO-OBRAZOVNOJ INSTITUCIJI

Ponekad su odgojno–obrazovne ustanove mjesta gdje se djeca po prvi put susreću s materijalima koji im nude različite mogućnosti pogodne za njihov kvalitetni razvoj. Ponudom što raznolikijeg izbora materijala u sobama dnevnog boravka odgojno–obrazovnih ustanova kod djece se potiče razvoj kritičkog mišljenja, briga o zajednici, okolišu i kulturnoj baštini. Kao primjer takvog materijala u ovom radu navest će se vuna.

Svaki odnos s okolinom djeci omogućava učenje bilo da ono promatra druge kako oblikuju vunom ili da iskustveno sam istražuje svojstva vune namočene vodom. Prilikom oponašanja drugih, u svoje inicijative, dijete unosi vlastite osjećaje, misli i pokrete. Svaka inicijativa djeteta da oblikuje vunom oblikuje novo iskustvo i originalnost djela. Istovremeno, razvija sposobnost uočavanja različitosti oblika, kakvoće materijala i njegove namjene. Stečeno znanje primjenjuje se u stalnom stvaranju i razgradnji vanjskog materijalnog svijeta stvarajući okrugle, valjkaste, ravne, mekše i deblje oblike.

Ovisno o razvojnoj dobi djeteta prisutne su ili odsutne određene karakteristike koje nam ukazuju kako djetetu vunu ponuditi, što dijete pojedine dobi može vunom oblikovati te kako je u daljnjem životu može koristiti.

Oblikovanjem vunom kroz svakodnevne planirane aktivnosti u odgojno–obrazovnim ustanovama – životno praktične i radne, specifične aktivnosti s kretanjem, aktivnosti stvaranja i izražavanja, društvene i društveno zabavne aktivnosti kroz organiziranje izložbi i kulturnih manifestacija, moguće je poticati razvoj dječjeg likovnog izražavanja.

Uporabom likovnog jezika djeca imaju mogućnost izraziti sve svoje misli i osjećaje. Stoga, likovni jezik valja njegovati i paziti kako ga ne bi ugušili. (Slunjski, E., 2014.).

Ovisno o tome na koji način djeci ponudimo vunu i omogućimo njeno istraživanje, ovisi hoće li je djeca nastaviti koristiti te svoja saznanja o oblikovanju vune i vunom prenijeti na druge.

2.1. Likovni razvoj djeteta rane i predškolske dobi

Djeca rane i predškolske dobi likovno se izražavaju kroz igru. Sukladno tome, likovno oblikovanje vunom potrebno je djeci rane i predškolske dobi tako i ponuditi. Djeca rane dobi zbog svoje plastičnosti najlakše i najbrže svladavaju osnovne tehnike likovnog govora i s nevjerojatnom lakoćom ulaze u svijet umjetnosti. (Slunjski, E., 2014.).

Nastavno gore navedenom, odgojno-obrazovne institucije jesu mjesta gdje je djeci poželjno nuditi materijal vunu, no potrebno je poznavati specifične karakteristike djece određene dobi.

Razvoj dječjeg likovnog izražavanja razvija se usporedno s psihofizičkim, emocionalnim, intelektualnim i socijalnim razvojem što ovisi o dobi djeteta. Razvoj osnovnih sposobnosti likovnog izražavanja djece rane i predškolske dobi ima svoj specifičan red te se svaka razvojna faza nastavlja na prethodnu. (Herceg, I., Rončević, A., Karlavaris, B., 2010.).

Sposobnosti djece moguće je pratiti kroz sljedeće vrste razvoja: optičko – tematski kriteriji kroz koji uočavamo kako dijete određene dobi vidi i prikazuje određenu temu; oblikovni razvoj kroz koji uočavamo likovno izražavanje prema umnožavanju likovno izražajnih sredstva-linije, oblika, boje, teksture i kompozicije; razvoj kreativnosti kroz koji uočavamo i pratimo djetetovo postupno povećanje stvaralačke efektivnosti; semiotički razvoj kroz koji uočavamo sposobnost likovnog predstavljanja znakova za prijenos određenih poruka.

Razvoj započinje fazom šaranja pri čemu se šare razlikuju od pravolinijskih, veće do manje kružnih te onih koje predstavljaju konkretnu figuru. Nadalje slijedi faza sheme pri čemu se uočava motiv, ali bez suviše detalja. Nakon toga slijedi faza razvojne sheme pri čemu se uočava prikaz živih bića i objekata.

2.1.1. *Faza šaranja:*

Ova faza se pojavljuje u dobi djece od 1. godine i 5 mjeseci do 3. godine i 5 mjeseci. Šare su prvobitno jednostavne i povlače se iz zgloba ramena i lakta te ovisno o psihološkoj potrebi i motoričkim sposobnostima djeteta mijenjaju svoj karakter te postaju sve raznolikije. Mogu biti pravolinijske, kružne, sklop pravolinijskih poteza, skakutanje po podlozi, udarno šaranja, križ ili klupko te dobro raspoređene linije. Što češćim ponavljanjem radnji linije nastaju povlačenjem iz zglobova šake i prstiju. S obzirom da djeca ove dobi nemaju osjećaj za težište, linije se mogu promatrati s bilo koje strane podloge. Pojavom kruga, djeca konkretiziraju neki prikaz.

2.1.2. *Faza sheme:*

Ova faza se pojavljuje u dobi djece od 3. godine i 6 mjeseci do 5. godine. Prepoznatljive objekte i figure, dijete prikazuje najjednostavnijim elementima koje naziva „glavonošcima“. Ljudsku figuru prikazuje vertikalnim, a životinjsku horizontalnim pristupom. Crteži su oskudni. Njima se prikazuje ono što je djetetu bitno bez detalja. Kod ljudi je to najčešće samo lice bez dijelova tijela. Ruke i noge nemaju svoju debljinu već su duge tanke linije s puno prstiju. Osim ljudi pojavljuju se i likovi kao što su kuća, sunce, stol...

Unutar ove faze pojavljuje se pet oblika pojavnosti koje će se u daljnjem tekstu navesti:

- *Faza oblika i pojava:*

Djeca počinju crtati detalje. Sve češće prikazuju pokret, prostor i radnju. Prikaz prostora je tzv. opisni prostor.

- *Transparentni rendgenski crtež:*

Sve što dijete zna da se nalazi u nekoj prostoriji, o liku čovjeka neovisno može li to vidjeti, ono crta. Primjer takvog crteža je kuća kroz čije zidove vidimo sve prostorije, trbuh trudnice s djetetom iznutra.

- *Dinamičnost crteža:*

Ovom fazom dijete nastoji prikazati pokret, no kako ono to još nije svladalo nastaje ova pojava. Primjer takvog crteža je npr. prikaz rukovanja kao izdužene ruke.

- *Prevaljivanje crteža:*

Dijete prostor prikazuje na način da drugi plan prikazuje na paralelnoj liniji koja je iznad prvog plana. Podizanjem razine zemlje prikazuje prostorne relacije. Kada crta prostor prikazan na razini mijenjaju se težišne crte.

- *Cjelovitost prikaza motiva:*

Pojave u svojoj okolini prikazuje cjelovito, širi sadržaj od pojedinačnog zadanog motiva. Primjer takvog crteža je npr. kada želi nacrtati kruh pa nacrtava cijeli stol s hranom i ljudima koji jedu.

2.1.3. Faza razvijene sheme:

Ova faza se pojavljuje u dobi djece od 5 do 8 godina. Sve karakteristike djetetovog crteža iz prvobitne faze sada su bogatije detaljima. Glava sada ima uši, kosu, nos,

obrve, vrat te tijelo s rukama i nogama u svojoj debljini, odjeću, obuću, nakit i ukrase. U simbolima koje dijete crta moguće je uočiti emocije koje dijete gaji prema osobi, životinji ili predmetu koji crta. Osim konkretnih predmeta, prikazane su i radnje. Prostor je prikazan jednom vodoravnom crtom na dnu papira koja označava zemlju i trake na nebu koja se nalazi na vrhu slike. S daljnjim razvojem djetete crtež bogati još većim brojem vodoravnih linija kojima se označavaju objekti u drugom planu. Pokreti se prikazuju crtanjem profila ljudi, rukama i nogama u zgibu.

2.2. Razvoj kreativnosti djece rane i predškolske dobi

Kreativnost sačinjavaju misaoni i kreativni procesi i operacije te osobine ličnosti. Dva su oblika misaonih operacija – konvergentni (logičko zaključivanje i traženje točnog rješenja) i divergentni (značajan za kreativnost i rješavanje problema na više načina). Osobine ličnosti su emocije koje pojedinac ima u odnosu na sebe kao što su samopouzdanje te osjećaj vjere u vlastite mogućnosti.

Kreativni proces se sastoji od četiri faze – preparacija (uočavanje problema, prikupljanje podataka o problemu te priprema za njegovo rješenje), inkubacija (prividna stagnacija svijesti i prestanak bavljenja problemom, sazrijevanje problema), luminacija (inspiracija, dolazi se do rješenja i primjenjuju ideje) i verifikacija (provjera i analiza ostvarenog rezultata). (Supek, R. 1987.)

Razvoj kreativnosti prema autoru Tayloru, 2010: 75-77 temelji se na pet različitih razina: ekspresivno (izražajno) stvaralaštvo, produktivno (plodno) stvaralaštvo, inventivno (pronalazačko) stvaralaštvo, inovativno (uvođenje novog) stvaralaštvo i emergentno (neočekivano) stvaralaštvo. Od kojih su prve tri razine priprema za stvarno i autentično stvaralaštvo, a druge dvije varijante stvaralačkih procesa.

Smatra se da se djeca rane i predškolske dobi nalaze u fazama ekspresivnog i produktivnog stvaralaštva.

Prema istom autoru navode se kreativni faktori dječjeg razvoja: osjetljivost za likovne probleme, komponiranje, fleksibilnost rješavanja problema putem različitih i

novih načina, fluentnost korištenja različitih ideja, originalnost u rješavanju problema te redefinicija uporabe poznatog na neki drugi način.

Smatra se da je djeca imaju urođenu želju za otkrivanjem novog, a da to u drugoj godini života prerasta u „simboličko uređivanje“ stvari. Dječja kreativnost razvija se do šeste godine te kasnije opada.

Prilikom pripreme materijala za filcanje slikovnice poželjno je djeci pripremiti podlogu sačinjenu od nebojane vune. To je važno stoga što filcani materijali trebaju imati određenu debljinu kako bi se vunene niti spojile u cjelinu. Vodeći računa o tome kako vlati vune treba kidati iz većih cjelina na manje dijelove, djeci treba omogućiti da sama biraju i slažu gornje komade obojene vune kako bi sama stvorila sliku te time izrazila svoju kreativnost.

Pjevanje pjesme ili prepričavanje priče prije samog početka izrade djecu će nadahnuti te im probuditi maštu.

Svaki njihov pokret, držanje tijela i dodir omogućit će im izražavanje vlastitih unutarnjih osjećaja, svoje biti i osobnosti što im omogućava da u likovno djelo unesu sebe.

Planiranom aktivnosti oblikovanja vune djeca mogu izraziti svoju maštu, kreativnost, smisao za boje i oblike.

2.3. Razvoj likovnog izražavanja djece u području primijenjene umjetnosti i dizajna

Likovno stvaralaštvo djece kroz primijenjenu umjetnost i dizajn zahtijeva složene misaone procese - upoznavanje karakteristikama materijala, funkciju budućeg predmeta, estetski koncept oblikovanja, očekivanja potrošača, ekonomičnosti ponude i reklamom.

„Danas se zastupa stav da se na svakoj dobnoj razini može raditi primijenjena umjetnost u onom obliku koji odgovara uzrastu i mogućnostima djece. Uvođenje

djece u dizajn može se ostvariti na različite načine - oblikovanjem materijala, uzorom na prirodne oblike, izvođenjem oblika iz plastičnih zakonitosti kiparstva, dakle oblikovno – formalnim principima, analizom funkcije budućeg predmeta, zasnivanjem traženog oblika na stilskim značajkama umjetnosti, odnosno konceptu prihvaćenog općeg dizajna, uspoređivanjem nekoliko srodnih predmeta te izricanjem stava o primjerenosti rješenja.“ (Herceg, I., Rončević,A., Karlavaris, B.2010:28.)

Kod djece rane i predškolske dobi, zadatak iz dizajna je izrada nekog uporabnog predmeta.

Da bi djeca mogla koristiti vunu potrebno ih je prvo upoznati s njenim psihofizičkim značajkama – kako ih mogu osjetiti pod rukom i kako ih mogu oblikovati. Djeci je potrebno nuditi različita iskustva kroz oblikovanje vunom izravno i aktivno - rukama, očima, ušima, nosom te osigurati dovoljno vremena i slobode.

Potrebno je pokazati različite tehnike koje djeca ovisno o dobi mogu primjenjivati.

U ovom radu opisana je tehnika filcanja na mokro kojom djeca rane i predškolske dobi mogu lako ovladati.

Od materijala kao što je vuna djeca mogu izraditi trodimenzionalne oblike koji će nalikovati uporabnom predmetu kao što je npr. ptica, filcane trakice, slikovnica. Prilikom oblikovanja vunom važno je obratiti pozornost na analizu koja treba sadržavati opis, vrstu i uporabnu vrijednost slikovnice. Srž uvođenja predškolske djece u dizajn je jačanje spoznaje da je element estetike prijeko potreban u izradi uporabnih predmeta. (Herceg, I., Rončević,A., Karlavaris, B.2010.) Važno je djeci usmjeriti pozornost na boje, oblike i kontraste kako bi motivi u slikovnici bili prepoznatljivi no oku promatrača ugodni i primamljivi.

3. SLIKOVNICA „NINA NANA“

3.1. Tekst i značenje tradicionalne uspavanke „Nina nana“

NINA NANA

Nina ninena,

zutra je Mandalijena,

a on dan je Anina

teče baba z malina.

Če si babo delala?

Postoli sen karpala.

Kade su ti postoli?

Na plase su ostali.

Kade je ta plasa?

Trava je naruasla.

Kade je ta trava?

Vuol ju je popasal.

Kade je taj vuol?

Oglavica ga je vezala.

Kade je ta oglavica?

Vaf muore je pala.

Kade je to muore?

Ftice su ga popile.

Kade su te ftice?

Na nebo su zletele.

Kade je to nebo?

Kade anjeli Boga moliju!

narodna

Prijevod riječi:

zutra- sutra

Mandalijena – blagdan Sv. Magdalene

on dan – prekosutra

Anina – blagdan Sv. Ane

teče – trči

malin – mlin

če si – što si

delala – radila

postoli – cipele

karpala – krpala, šivala

kade – gdje?

plasa – livada

vuol – vol

oglavica - jaram

vaf – u

muore – more

ftice – ptice

zletele - poletile

anjeli – anđeli

3.2. Analiza tradicionalne uspavanke „Nina nana“

Kroz analizu narodne pjesme istaknut će se vrijednost njenog postojanja te razlog zašto je važno da je i danas odrasli prenose na mlađe naraštaje.

Pjesma je nastala u poveznici sa svakidašnjim životom žene iz sela Sveti Jakov na otoku Lošinju. Naglašeni su motivi narodne nošnje - marama i cipele. Zavičajna komponenta ogleda se u opisu izgleda žene i onoga što radi čime se dočarava svakodnevica žena iz ovoga kraja u jednom prošlom vremenu. Ističu se ženine vrline – vrijedna, marljiva i pobožna. Karakteristike žene predstavljaju poželjno ponašanje tadašnje zajednice, a koje se očekuje i od mlađih naraštaja kojima se prenosi što ukazuje i na prisutnost odgojne komponente.

Život ljudi iz ovoga kraja usko je povezan s vjerom i crkvom. Crkveni blagdani Sveta Marija Magdalena i Sveta Ana posebni su dani u njihovoj zajednici. Povezanost naroda i tradicije potvrđena je kroz motive raja, anđela, Boga i molitve.

Pjesma je spjevana na tradicionalnom, čakavskom narječju stoga dijete može naučiti značenje i izgovor riječi dijalekta kao još jednog načina kako očuvati zavičajnu tradiciju tj. autohtoni jezik ovoga kraja.

Stariji su djeci pjesmu pjevali kao uspavanku, a starija djeca mlađoj kao brojalicu. Pjesma se može koristiti kao brojlica u nekim dječjim igrama, npr. u „lovici“, neposredno prije odabira onoga koji lovi ili kao igra prstima za jaslčku djecu.

3.3. Poticaj izrade slikovnice „Nina nana“

Tema i motivi slikovnice preuzeti su iz tradicionalne uspavanke „Nina nana“ koja potječe iz mjesta Sveti Jakov na otoku Lošinju. Prenesena je usmenom predajom naraštaja. Pisana je na čakavštini kraja te predstavlja život naših predaka.

Poticaj izradi slikovnice je nastojanje i potreba održavanja kulturnih običaja i osnaživanje domaćeg izražaja te tradicije kraja. Ono što mi danas smatramo „tradicijom“ našim precima je bila svakodnevica. Svakodnevica se neprekidno mijenja ovisno o vremenu u kojem se odvija, društvenim i političkim pogledima te ekonomskim prilikama. Ljudi koji djeluju „sada i ovdje“ oblikuju tu svakodnevicu i utječu na njeno formiranje danas i sutra. Vrijeme donosi promjene, a mnogo toga odlazi u zaborav. Gotovo stoljeće kasnije, tada neizostavna svakodnevna uspavanka postala je dio tradicije. U želji da se očuva od pada u zaborav, ovim putem je ovjekovječena.

Izbor vune kao materijala pokazao se kao najprihvatljiviji i najbolji iz razloga što je vuna autohtoni proizvod ovoga kraja, a radovi nastali njome jedinstveni su i trajni. Od vune se na ovom području nekada plelo čarape i gaće, a izrađivalo kapute, suknje i deke. Prema autorici Jurkota, Rebrović 2009:81, vuna se s otoka izvozila te se u 19. stoljeću spominju Creske „hoveje“, odnosno vunene čarape koje se prodaju na Riječkoj tržnici. Također, grad Cres je imao manufakturu koja je za austrougarsku mornaricu izrađivala majice. Upravo je vuna nekada na otoku bila jedan od glavnih izvora zarade. U 20. stoljeću vrijednost vune je počela opadati. U tekstilnoj industriji vunu su zamijenili drugi materijalima.

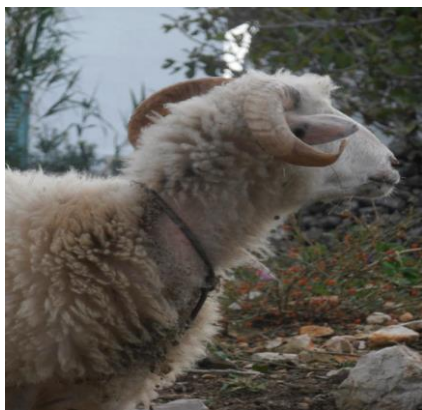
S ciljem da tradicija filcanja vune zaživi, koristili smo ovu likovnu tehniku. Tehnika filcanja na mokro vrlo se lako primjenjuje i ne iziskuje puno napora. Ukoliko imamo pribavljen sav potreban materijal; vunu, vodu i sapun potrebne su samo vrijedne ruke koje vunom žele oblikovati. Aktivnost je ponuđena djeci rane i predškolske dobi (od 1 godine do 6 godina) putem čega se izradila ova slikovnica.

4. LIKOVNO OBLIKOVANJE VUNOM TEHNIKOM FILCANJA

4.1. Značajke i svojstva vune

Vuna je prirodno životinjsko vlakno koje se dobiva od runa ovce. Sastoji se od tri dijela – vanjski omotač ili kutikula, korteks ili glavni dio te srž ili modula. Vuneno vlakno osjetljivo je na sunčevu svjetlost, toplinu, vodu i lužine. Kvaliteta runa ovisi o tome s kojeg je dijela tijela ovce skinuto. Za potrebe ovog rada korišteno je runo Creske pramenke dobiveno šišanjem živih ovaca. Runo Creske pramenke je dugo i grubo. Na otoku Cresu ima oko 15000 ovaca te se od svake dobije oko 1 kg vune. (<http://ruta-cres.hr/>). Vuna se u prirodi ne može razgraditi i spaliti te na mjestima ispod nje ne može narasti nikakav biljni pokrov.

Fotografija broj 1 (autorski rad):
Ovca Creska pramenka

Fotografija broj 2 (autorski rad):
Stado ovaca

4.2. Priprema materijala za likovno oblikovanje vunom

Ovce se „strižu“, odnosno šišaju jednom godišnje prije ljetnih vrućina krajem svibnja i početkom lipnja. Taj proces se obavljao stoljećima putem škara. Tek zadnjih godina su se počele koristiti elektroničke škare koje ubrzavaju „strig“, odnosno šišanje. To

je naporan posao koji iziskuje iskustvo ovčara i vješte ruke. Za šišanje starije ovce vještima ovčarima potrebno je 5 do 15 minuta. Ostrižena vuna treba ostati u jednom komadu. Tako dobivenu vunu treba očistiti od smeća kao što su iglice, zemlja, grane i lišće. Očišćena vuna nekoliko sati se pere vrelom vodom, potom ispire i suši. Za pranje 1kg vune potrebno je oko 10 l vode. (<http://ruta-cres.hr/>)

Očišćena i oprana vuna se „grabuna“, odnosno češlja. „Grabuni“ su pomagala u preradi vune koji se sastoje od dva komada čvrste kravlje kože na kojima se nalaze zakrivljeni šiljci. Jedan komad je veći, a drugi manji. Osušena vuna se stavlja na šiljke duž većeg „grabuna“ te se s jednog kraja na drugi izvlači vuna. Od vune se nekada plelo čarape i gaće, a izrađivalo kapute, suknje i deke. Do prije dvadesetak godina s otoka je bio organiziran otkup vune, no danas to više nije tako. Danas se ovce strižu samo zbog redovitog zootehničkog zahvata. Ovčari je ostavljaju u prirodi na suhozidima ili podu gdje se striženje odvijalo. Na mjestima gdje je ostavljena vuna ne raste nikakav biljni pokrov što predstavlja ekološki problem. Na otoku Cresu jedino *Udruga Ruta* prikuplja vunu te je koristi u tekstilne svrhe. Vuna koja je korištena pri izradi ove slikovnice pribavljena je od strane *Udruge Ruta*.

Za bojanje vune koriste se specijalne boje za vunu. One boje kojima se boja tekstil ne boja vunu. Boje za bojanje vune mogu se pribaviti u firmi *Cromos* iz Zagreba te su jeftinije kupuju li se u Hrvatskoj nego li u zemljama kao što je Njemačka i Italija. Vuna se također može bojati biljem no, za to je potrebna velika količina bilja. Dijelova biljke koji se koriste za bojanje su list, kora i korijen. Ti dijelovi bilja miješaju se s različitim vrstama i količinama soli te se dobije paleta pastelnih boja u nijansama smeđe, žute i zelene. Djeci rane i predškolske dobi privlačnije su žarke i šarenije boje. Zapravo, prvo što djecu privuče da se okušaju u ovoj likovnoj tehnici i jesu boje. Djeca prije posežu za rozom, ljubičastom, narančastom i plavom bojom. Od prirodnih materijala teško da ćemo brzo i lako dobiti ove nijanse.

Najlakši i najjeftiniji način kako dobiti ove nijanse je uporaba boje za bojanje pisanica. Boje za bojanje pisanica dostupne su u trgovinama, jeftine su, lako se koriste za bojanje i najvažnije od svega nisu otrovne. Proces bojanja vune bojama za bojanje pisanica, odgajatelj može u vrtiću ili svojem kućanstvu provesti na način da

se u prokuhanu vodu doda sol i ocat kako bi isti fiksirali boju te određenu količinu boje u prahu ovisno koju nijansu želimo postići. Kada se to sve drvenom kuhačom promiješa, u vruću vodu dodaje se bijela vuna koja treba odstajati u loncu sve dok se voda ne ohladi. Iz ohlađene vode vadi se vuna koja se vješa na štrik. Dok je vuna mokra, vrlo je teška. Vunu treba sušiti na štriku po sunčanom i vjetrovitom vremenu. Kada se vuna osuši postaje lagana te sama pada sa štrika. Jedini nedostatak bojanja vune bojom za pisanice je taj da boja nije vječno postojana već na velikoj izloženosti suncu blijedi. Veće količine boje za jaja u Hrvatskoj je moguće kupiti u firmi *Širok* iz Zagreba.

Fotografija broj 3 (autorski rad): Bojanje vune

Fotografija broj 4 (autorski rad): Stavljanje vune na štrik

Fotografija broj 5 (fotografija preuzeta od osobe Vesne Jakić): Sušenje vune

4.3. Korištena tehnika filcanja vune u likovnom izražavanu djece rane dobi

Tehniku filcanja moguće je provesti na dva načina – mokro i suho filcanje. Razlika između ove dvije tehnike je što kod filcanja na mokro koristimo vodu, a filcanja na suho iglu.

Za potrebe ovoga rada primjenjivala se tehnika filcanja na mokro. Potreban materijal pri filcanju na mokro je topla voda, sapun za ručno pranje odjeće, posuda gdje se izrađuje sapunica i ruke. Svi dijelovi ruku mogu služiti pri filcanju – prsti, dlanovi, šake, laktovi. Također, aktivnost je moguće provoditi i utiskivanjem tabana na način da djeca hodaju, trče i skaču po površini vune.

Vuna složena u oblik i veličinu koju želimo izraditi prekriva se mrežastom tkaninom.

Mrežasta tkanina služi kako bi zaštitila posloženu vunu u boji od pomicanja i stvaranja nabora. Tako posložena vuna prekrivena mrežastom tkaninom namače se toplom sapunicom. Topla voda i sapunica toplinskim djelovanjem i radom ruku pritišću niti koje se isprepliću i stvaraju kompaktnu strukturu.

Kako i koliko puta se vuna toplom vodom i sapunom utiskuje ovisi kvaliteta, mekoća i originalnost likovnog uratka. Kvaliteta se očituje kroz jednoličnu čvrstoću i debljinu materijala duž cijele površine. Proizvodi s naborima smatraju se ne kvalitetnim. Ukoliko se uložilo više truda i rada, proizvod je čvršći te i kvalitetniji.

Tehnika filcanja na suho iziskuje uporabu iglice koja niti vune svakim ubodom utiskuje u unutrašnjost oblika koji želimo postići te se time postiže oblikovanje materijala. Iz razloga što je potrebno koristiti iglicu ova tehnika nije korištena. Smatra se da uporaba igle u jasličkim skupinama gdje borave djeca rane dobi nije primjerena.

4.3.1. Izrada stranica slikovnice

Na ručnik se posloži 6 cm ravne očešljane neobojane vune. Djeca sama biraju boje i motive stranica koji ih asociraju na pjesmu koja im je prethodno otpjevana i prevedena. Obojena vuna slaže se na bijelu neobojanu vunenu podlogu. Tako dobivene slike, odnosno stranice slikovnice treba prekriti mrežastom tkaninom.

Potrebno je djeci ponuditi plastične kantice, toplu vodu i sapun kako bi izradili sapunicu kojom će namakati stranice. Namočene stranice, utiskuju se i gnječe dlanovima, prstima i šakama. Ponavljanjem ovih radnji vlakna vune se isprepliću što pridonosi čvršćoj strukturi koja se naziva „pust“ ili filc. Kada dovoljno očvrsne, filc se zarola s ručnikom te valja dlanovima i podlakticama 60 puta u svim smjerovima (gore–dolje, lijevo–desno) što doprinosi još većoj povezanosti niti vune. Ponavljanjem ovih radnji dobiva se kvalitetniji rezultat. Djeca mogu brojati svako valjanje kako bi im bilo zanimljivije. Nastali filc se odvaja od ručnika te ponovno rola i umeće u najlonsku čarapu.

Filc se stavlja u najlonsku čarapu kako bi se zaštitio od pranja u mašini, ali i kako bi onemogućili vuni da začepi filter i pokvari sam uređaj. Najlon je sačinjen od sitnih vlati koje onemogućavaju vuni njen prolazak.

Kada filc umetnemo potrebno je napraviti čvrsti čvor na čarapi i istu povezati gubicama na nekoliko mjesta te takvu staviti u perilicu za rublje i oprati na 40 stupnjeva. Oprani filc se potom vadi iz najlonske čarape te vješa na štrik gdje stoji dok se ne osuši.

Fotografija broj 6 (preuzeto od osobe Vesne Jakić): Obojena vuna spremna za upotrebu

Fotografija broj 7 (preuzeto od osobe Vesne Jakić): Priprema materijala za izradu stranica

Fotografija broj 8 (autorski rad): Izrada sapunice za izradu stranica slikovnice

Fotografija broj 9 (autorski rad): Slaganje vune u boji na bijelu vunenu plohu prilikom izrade naslovne stranice slikovnice

Fotografija broj 10 (autorski rad): Slaganje vune u boji na bijelu vunenu plohu prilikom izrade druge stranice slikovnice

Fotografija broj 11 (autorski rad): Slaganje vune u boji na bijelu vunenu plohu prilikom izrade treće stranice slikovnice

Fotografija broj 12 (autorski rad): Slaganje vune u boji na bijelu vunenu plohu prilikom izrade četvrte stranice slikovnice

Fotografija broj 13 (autorski rad): Slaganje vune u boji na bijelu vunenu plohu prilikom izrade posljednje stranice slikovnice

**Fotografija broj 14 (autorski rad): Stavljanje rupičaste tkanine na složenu sliku u prostoriji
*Udruga Ruta***

**Fotografija broj 15 (autorski rad): Stavljanje rupičaste tkanine na složenu sliku u Sobi dnevnog
boravka skupine „Pužići“**

Fotografija broj 15 (autorski rad): Utiskivanje dlanova, prstiju i šaka pri likovnom oblikovanju vunom u izvođenju skupine „Šapice“

Fotografija broj 16 (autorski rad): Utiskivanje dlanova, prstiju i šaka pri likovnom oblikovanju vunom u izvođenju skupine „Loptice“

Fotografija broj 17 (autorski rad): Utiskivanje dlanova, prstiju i šaka pri likovnom oblikovanju vunom u izvođenju skupine „Pužići“

Fotografija broj 18 (autorski rad): Utiskivanje dlanova, prstiju i šaka pri likovnom oblikovanju vunom u izvođenju skupine „Voćko“

Fotografija broj 19 (autorski rad): Istraživanje djece najranije dobi

Fotografija broj 20 (autorski rad): Iskustveno učenje kroz igru

Fotografija broj 21 (autorski rad): Valjanje stranice slikovnice u svim smjerovima

Fotografija broj 22 (autorski rad): Suradničko učenje

4.3.2. Izrada okruglog oblika - ptice

Ptica se sastoji od nekoliko dijelova – glave, tijela te krila i repa.

Glava ptice se izrađuje na način da se napravi klupko od bijele vune na koju djeca kasnije omotavaju vunu u boji. Potrebno je djeci ponuditi plastične kantice, toplu

vodu i sapun kako bi izradili sapunicu gdje će umakati klupko. Kada se klupko dobro namoči potrebno ga je gnječiti, stiskati, okretati među dlanovima sve dok se ne smanji i očvrsne. Kada se dobije željeni rezultat potrebno ga je isprati te staviti u najlonsku čarapu koja se priveže čvorom te gubicama i stavlja u perilicu rublja kako bi se isti oprao na 40 stupnjeva. Oprane kuglice treba staviti sušiti na ravnu podlogu.

Tijelo ptice moguće je izraditi plastičnim jajetom omotnim jednim slojem bijele vune na kojega su omotana dva do tri sloja vune u boji. Vunu u boji potrebno je dobro rastegnuti i čvrsto omotati oko jajeta. Proces filcanja, pranja i sušenja tijela ptice isti je kao i kod glave ptice.

Krila i rep ptice izrađeni su istim načinom izrade kao i stranice slikovnice. Dobiveni komad filca izrezuje se u željeni oblik kako bi nalikovalo krilima i repu. Krila i rep priljepljuju se vrućim ljepilom ili ušiju debljom iglom. Tako prilijepljena ili ušivena režu se na trakice kako bi se dobio volumen i pokret istih. Na isti način dobijemo se maramu bake i kapljice vode.

Fotografija broj 23 (autorski rad): Priprema materijal za izradu okruglog oblika - ptice

Fotografija broj 24 (autorski rad): Izrada sapunice za oblikovanje okruglog oblika – ptice

Fotografija broj 25 (autorski rad): Zabava s mjehurićima

Fotografija broj 26 (autorski rad): Namakanje kuglica toplom sapunicom

Fotografija broj 27 (autorski rad): Oblikovanje vunom gnječenjem

Fotografija broj 28 (autorski rad): Oblikovanje vunom dlanovima

Fotografija broj 29 (autorski rad): Stvaranje dijelova tijela ptice

Fotografija broj 30 (autorski rad): Pticu treba oživiti

4.3.3. Oblikovanje valjkastih oblika – trakica

Na ručnik se posloži 4 cm ravne očešljane nebojane vune duge i široke 15 cm. Na tu podlogu slaže se obojena vuna. Potom se dobivena ravna podlogu zamota u valjkasti oblik. Potrebno je djeci ponuditi plastične kantice, toplu vodu i sapun kako bi izradili sapunicu kojom će namakati valjkasti oblik. Kada se vuna dobro namoči potrebno ju je dlanovima valjati uz pomoć drvene podloge ili stola dok se ne smanji i očvrsne. Također, valjati se može obim dlanovima i prstima.

Željeni rezultat potrebno je isprati, staviti u najlonsku čarapu te privezati čvorom i staviti u perilicu rublja kako bi se isti oprao na 40 stupnjeva. Oprani valjkasti oblici nalik su na trakice. Potrebno ih je sušiti na ravnoj podlozi.

Fotografija broj 31 (autorski rad): Priprema materijala za izradu valjkastih oblika – trakica

Fotografija broj 32 (autorski rad): Izrada valjkastih oblika – trakica u izvođenju djece iz skupina „Pužići“ i „Šapice“:

Fotografija broj 33 (autorski rad): Trljanje trakica dlanovima

Fotografija broj 34 (autorski rad): Masiramo trakice

Fotografija broj 35 (autorski rad): Vrijedne ruke skupine „Loptice“

4.4. Likovni elementi u dječjem likovnom uratku nastali filcanjem vune

Korišteni su likovni elementi – linija, lik, boja, ploha, površina, volumen i prostor. Linija je prisutna u obliku niti vune koja se osim vidnog može i taktilno osjetiti. Ovisno o količini korištene vune na plohi linije su tanje i deblje. One teksturi daju čvrstoću i mekanost, a očituju se kroz konture i pejzaž koji je prikazan motivima neba, livade i vode.

Od likova se pojavljuje mlin koji je sačinjen od kocke, trokuta i kruga. Glava bake, ptice i sunce sačinjeni su od kugle. Marama bake sačinjena je od filcanog komada koji je izrezan u trokut i nalijepljen na podlogu, odnosno stranicu. Trake sunca i rep vola sačinjeni su od dijelova neobrađenog obojenog filca i nalijepljeni na podlogu, odnosno stranicu. Na ovaj način ostvareni su volumen i površina.

Prostor je ostvaren na način da podloge predstavljaju mlin i ulicu s nebom, livadu, more i nebo. Na stranicama slikovnice nalaze se trodimenzionalni likovi iz uspavanke sa svojim oblikom, površinom i volumenom. Na prvoj stranici nalaze se trakice s cipelama bake koje se nadovezuju na iduću stranicu gdje je vol čiji jaram također stoji na trakici koja se prebacuje na sljedeću stranicu gdje se nalaze more i ptica koja se nadovezuje na sljedeću stranicu kojom se prikazuje nebo gdje su anđeli. Na ovaj način postignuta je dinamičnost.

Prisutne su tople i hladne boje te kontrasti (ptica i nebo). Na prvoj stranici prevladavaju žarke i tople boje prikazane valovitim neravnim tanjim i dužim linijama. Na zadnjoj stranici prevladavaju pastelne i hladne boje.

Fotografija broj 36 (autorski rad): Naslovna stranica slikovnice

Fotografija broj 37 (autorski rad): Prva stranica u slikovnici

Fotografija broj 38 (autorski rad): Druga stranica u slikovnici

Fotografija broj 39 (autorski rad): Treća stranica u slikovnici

Fotografija broj 40 (autorski rad): Posljednja stranica slikovnice

5. UPORABA TEHNIKE FILCANJA U RADU S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKO DOBI

Djeci svih skupina omogućeno je provođenje istih aktivnosti različitim sadržajima kako bi se dobio jasan uvid na koji način djeca ovisno o razvojnoj dobi, motoričkim sposobnostima i spretnosti mogu vunu oblikovati tehnikom filcanja na mokro. Djeca rane dobi uspješno su filcala veće ravne komade vune.

Promatranjem je uočeno da djeca u dobi od 1 do 3 godina pokazuju veći senzibilitet i različitost pri oblikovanju dlanovima no što to čine djeca u dobi od 3 do 6 godina. I starija djeca unose vlastiti senzibilitet i kreativnost pri oblikovanju dlanovima, no mlađa su maštovitija te unose cijelo tijelo u stvaranje likovnog djela. Starija djeca su motorički spretnija, stoga spretnije izvode kompleksnije i zahtjevnije zadatke. Pokretu ruku, prstiju i dlanova s porastom dobi više su nalik odraslima. U oblikovanju kuglica bila su uspješnija djeca od 3 godine na dalje. U oblikovanju trakica uspješnija su bila tek djeca od 4 godine na dalje.

5.1.Prostorno materijalni uvjeti rada

Likovno oblikovanje vunom tehnikom filcanja provedeno je u 14 dana u vremenskom razdoblju od 01.03. do 14.03. 2018. godine.

Istraživanje se provodilo u sobama dnevnog boravka skupina, eko centru koji se nalazi na hodniku vrtića te prostoru *Udruga Ruta* gdje se djecu upoznalo s karakteristikama vune, načinom prerade i njenim bojanjem.

Vuna je pribavljena od članova *Udruga Ruta*. Sapun je pribavljen suradnjom s roditeljima na način da je svako dijete od kuće donijelo po jedan sapun za ručno pranje robe. Sapuni su skalpelom prerezani na dva komada kako bi ih djeca mogla lakše koristiti.

Prije svakog likovnog oblikovanja vunom djeci je omogućen dovoljan broj pregača kako bi se zaštitila od močenja i prljanja. Radi zaštite stolova postavljeni su stolnjaci i ručnici na koje se polagala vuna. Dvoje djece koristilo je po jednu

plastičnu posudu u kojoj je izrađivalo sapunicu. Plastične posude, stolnjaci te mrežasta tkanina korišteni su iz vrtića, a perilica rublja iz vrtićkog vešeraja.

5.2. Korištena metode u radu

Provedena je kvalitativno istraživanje na uzorku od 94-ero djece iz jasličke skupine „Pužići“ (5-ž, 6-m) te vrtićkih skupina „Loptice“ (11-ž, 12-m), „Šapice“ (14-ž, 11-m), i „Voćko“ (10-ž, 12-m). Istraživanje se provodilo na način da se djecu rane i predškolske dobi promatralo u aktivnostima likovnog oblikovanja vune tehnikom filcanja na mokro u prostorima dnevnog boravka skupina u koju su upisana i prostora hodnika u kojem se nalazi eko centar.

Prilikom izrade slikovnice korištene su dvije metode rada – opažanje i studija slučaja kojima se dubinski želi ispitati tj. analizirati likovni proces oblikovanja vunom kroz tehniku filcanje na mokro.

Djeci je prikazano oblikovanje vune, upoznati su sa specifičnim svojstvima vune te su demonstrirani svi koraci tehnike filcanja na mokro. Istovremeno im je omogućeno korištenje vune oblikovane za tehniku filcanja na mokro kako bi viđeno primijenili u vlastito iskustveno učenje. Promatrala se svaka dječja inicijativa, jedinstven pokret ruku, dlana, pa i cijelog tijela pri oblikovanja vunom. Djeci je omogućeno da se uključuju te izlaze iz aktivnosti po vlastitom izboru. Dana im je na izbor mogućnost grupnog korištenja materijala. Djeca su sama izrađivala sapunicu te tehnikom filcanja na mokro stvorila stranice slikovnice. Omogućeno im je da individualno izrađuju kuglice i valjkaste oblike. Ovim putem istražilo se koje aktivnosti oblikovanja vunom djeca u dobi od 1, 2, 3, 4, 5 i 6 godina mogu samostalno provoditi.

5.3. Razvojne mogućnosti djece različite dobi u oblikovanju vunom:

5.3.1. *Djeca rane dobi od 1 god. do 3 god.:*

Djeca rane dobi uspješno su izvela aktivnosti :

- stavljanje zaštite na stol;
- oblačenje pregača;
- slaganje obojene vune na bijelu vunu;
- izrada sapunice;
- namakanje vune sapunicom;
- utiskivanje dlanova i gnječenje filca;
- valjanje filca u svim smjerovima ;
- brisanje stolova i pospremanje ručnika i krpa.

Uočeno je da djeca rado sudjeluju u ovoj likovnoj aktivnosti. Potrebno im je prethodno nekoliko puta demonstrirati način oblikovanja vune tehnikom filcanja na mokro te neprestano bdjeti nad njima i pružati im pomoć prilikom oblačenja pregača, podizanja rukava, brisanja rukava i po potrebi očiju.

Pokret sličan odraslome mogu ponoviti djeca u dobi od 2 godine i 5 mjeseci na dalje dok mlađa djeca intuitivno dodiruju, tapkaju, mirišu i masiraju vunu namočenu vodom. Jednom kada pronađu koji pokret ruku i tijela im najviše odgovara radnju mogu ponavljati neprestano i do 7 minuta. Djeca rane dobi imaju kraću koncentraciju te se kraće zadržavaju u aktivnosti s povremenim vraćanjem. Mlađa djeca u dobi od 1 godine i 2 mjeseca veći interes su pokazala za izradom sapunice i namakanjem vune te su se kraće zadržala u utiskivanju i gnječenju. Djeca u dobi od 1 godine i 5 mjeseci do 2 godine istraživala su različite pokrete prilikom utiskivanja i gnječenja od kratkih i brzih pokreta, do lupanja i stiskanja te kružnih pokreta. Djeca u ovoj dobi najčešće su se u ovoj aktivnosti zadržavala do 15 minuta dok je samo jedno dijete od 3 godine u aktivnosti ostalo 25 min. Kada bi djeca završila aktivnost sama

su odlazila do umivaonika i prala ruke. Od 13ero djece njih 5 se odmah nakon toga vratilo za stol s filcom i ponovno započelo aktivnost dok su ostali započeli druge aktivnosti i igru po sobi. Filc se nalazio na stolu te su djeca tijekom dana, bez inicijative odgajatelja, sama dolazila do istog i rukama izvodila pokrete po filcu.

U jasličkoj skupini ova aktivnost nije završena u jednom danu već se provodila tri dana na način da je namočena vuna bila na stolu u središnjem djelu sobe dnevnog boravka u vrijeme između devet i jedanaest sati te su promatrane dječje reakcije; prilaženja djece do stola, njihova oblikovanja vunom i sve ostale radnje vezane za aktivnost.

Treba uzeti u obzir da su se aktivnosti provodile u sklopu svakodnevnih vrtićkih aktivnosti poput presvlačenja pelena, obroka i užine. Zamotan filc djeca su sama valjala dlanovima. Tek troje najstarije djece je pokušalo tu aktivnost izvoditi laktovima. Djeca su brzo izvodila nespretne pokrete što je uzrokovalo odmotavanje ručnika što može narušiti kvalitetu filca. U slučaju gužvanja filca moguće je pomaknuti dijelove filca sa željenih pozicija i stvoriti neravnu sliku koja estetski ne zadovoljava kriterije likovnog stvaralaštva. Iz tog razloga filc se nekoliko puta zamotavao ručnikom. Dok se prilikom valjanja brojalo pokrete okretaja i pjevalo, pokreti su bili brži i djeca su se duže zadržala. Najviše je četvero djece valjalo filc u isto vrijeme.

Najduže su se pri valjanju zadržala djeca pojedinačno u dobi od 1 godine i 7 mjeseci do 2 godine. Kada se pod rukom osjetilo da je materijal dovoljno čvrst, odnosno da ga nije potrebno više valjati stavljen je u najlonsku čarapu kako bi se zaštitio od kidanja tijekom pranja, ali i kako bi se zaštitila perilica rublja od mogućeg onečišćenja vunom, odnosno uzrokovanja kvara.

5.3.2. *Djeca predškolske dobi u dobi od 3 god. do 4 god. :*

Djeca predškolske dobi uspješno su izvela aktivnosti :

- stavljanje zaštite na stol
- oblačenje pregača
- slaganje obojene vune na bijelu vunu
- izrada sapunice
- namakanje vune sapunicom
- utiskivanje dlanova i gnječenje filca
- valjanje filca u svim smjerovima
- stavljanje izrezanih komada filca na ravne plohe stranica i utiskivanje istih
- oblikovanje kuglica
- oblikovanje trakica

Uočeno je da djeca rado sudjeluju u ovoj likovnoj aktivnosti. Potrebno im je prethodno nekoliko puta pokazati moguće pokrete oblikovanja vune metodom filcanja na mokro. Nije potrebno neprestano bdjeti nad njima, već im jednom pokazati proces oblikovanja nakon čega ona to s lakoćom izvode. U ovoj dobi djeca su već dovoljno samostalna i spretna u izvođenju motoričkih pokreta te pažljivije koriste vodu i sapunicu. Ovisno o vlastitoj želji, djeca su se izmjenjivala u aktivnosti. Za filcanje stranica slikovnice bilo je potrebno dva sata te su djeca tražila da im se omogući još sličnih aktivnosti. U aktivnosti su se djeca zadržavala duže i kraće ovisno o interesu. Djeca od 3 godine većinom su se zadržala 20-30 minuta dok su starija i duže. Pri valjanju djeca su se izmjenjivala te je istovremeno valjalo po dvoje djece uz brojanje.

U aktivnosti oblikovanja kuglice djeci od 3 godine je bilo potrebno 30 minuta da započeto provedu ka cilju, dok je djeci od 4 godine bilo potrebno 20 minuta. Dijete kojemu se voda iz kantice nekoliko puta prolila, kao i drugo dijete koje nije htjelo smočiti ruke i vunu u sapunici nije htjelo završiti započetu aktivnost. Desetero djece

tražilo je da im se omogući još sličnih aktivnosti. U izradi oblikovanja valjkastih oblika motorički spretnija su bila djeca od 4 godine. Ona djeca koja nisu motorički spretna da bi ovladala ovom aktivnošću brzo su od iste odustala.

Djeca u dobi od 3 godine češće su koristila jedan dlan i površinu stola za oblikovanje valjkastih oblika, dok su djeca od 3 godine i 7 mjeseci do 4 godine češće koristila oba dlana za valjanje i stol.

Uočeno je da djeca u dobi od 3 i 4 godine prilikom oblikovanja vunom ravnih ploha i kugle izvode pokrete slične odraslom, dok kod oblikovanja trakica pronalaze različita rješenja kako bi započeto priveli kraju.

5.3.3. *Djeca u dobi od 4 god. do 5 god.*

Djeca predškolske dobi uspješno su izvela aktivnosti :

- stavljanje zaštite na stol
- oblačenje pregača
- slaganje obojene vune na bijelu vunu
- izrada sapunice
- namakanje vune sapunicom
- utiskivanje dlanova i gnječenje filca
- valjanje filca u svim smjerovima
- stavljanje izrezanih komada filca na ravne plohe stranica i utiskivanje istih
- oblikovanje kuglica
- oblikovanje trakica

Djeca u ovoj dobi mogu sve što i djeca ranije razvojne dobi, no aktivnost provode vještije, strpljivije i preciznije. Potrebno im je sve manje vremena, a kvaliteta rada je sve više uočljivija. Pokreti prilikom utiskivanja i gnječenja filca su sve više nalik ovim aktivnostima odraslog. Prilikom oblikovanja trakica uočeno je da što su djeca

starija trakice oblikuju tanje i čvršće dok ona u dobi od 3 godine i 7 mjeseci trakice oblikuju deblje i ostavljaju mekše.

Oni koji su tehnikom ovladali demonstriraju ostalima kako vunom oblikovati. Nije potrebno bdjeti nad djecom niti ih neprestano usmjeravati.

5.3.4. Djeca u dobi od 5 god. do 6 god. :

Djeca predškolske dobi uspješno su izvela aktivnosti :

- stavljanje zaštite na stol
- oblačenje pregača
- slaganje obojene vune na bijelu vunu
- izrada sapunice
- namakanje vune sapunicom
- utiskivanje dlanova i gnječenje filca
- valjanje filca u svim smjerovima
- rezanje filca
- stavljanje izrezanih komada filca na ravne plohe stranica
- bogaćenje slikovnice trodimenzionalnim likovima
- postavljanje slova na naslovnoj strani koja predstavljaju naslov slikovnice
- umetanje dobivenog materijala u najlonsku čarapu
- vezanje čvora na najlonskoj čarapi
- demonstracija provedenih aktivnosti
- analiza provedenih aktivnosti
- samostalno postavljanje aktivnosti i završavanje iste bez prisutnosti odraslog

Djeca ove dobi su toliko vješta i sigurna u sebe da jednom kada im se aktivnost pokaže, kasnije mogu sama pripremiti materijal, pozvati prijatelje da im se pridruže u aktivnosti te provesti sve korake oblikovanja vunom tehnikom filcanja na mokro.

Također, vješto mogu verbalno opisati način izvođenja te drugoj djeci i odraslima isto demonstrirati. Djeca ove dobi najčešće izvode iste pokrete kao i odrasli te ih automatski provode. Jednom kada osjete kakvu teksturu i čvrstoću treba imati gotov proizvod, bez da pitaju odraslog, prepoznaju je li isti gotov. Stoga što su za rezanje filca potrebne vrlo oštre škare ta aktivnost omogućena je samo najstarijoj djeci uz nadzor odraslog. Također, uz pomoć odraslog djeca su lijepila vrućim ljepilom trodimenzionalne likove koje su isto tako uspješno oblikovala.

5.4. Razvojni zadaci djece rane i predškolske dobi prilikom likovnog oblikovanja vunom tehnikom filcanja

Prilikom likovnog oblikovanja vunom djeca usvajaju radne navike na način da ih se potiče da zajednički sudjeluju u pripremanju materijala prije aktivnosti i pospremanju nakon, da započeto privedu kraju, ustraju u svojim namjerama i sama istražuju kako doći do rješenja. Jačanje kompetencija postiže se učenjem putem skela na način da djeca koja nisu motorički spremna za oblikovanje vunom neprestanim ponavljanjem i svakim novim pokušajem pripremaju prostor za što vještije motoričke zadatke. Tako najmlađa djeca od 1 godine, što češće oblikuju ravne plohe filca to bolje pripremaju dlanove, šake i prste za zahtjevnije motoričke sposobnosti kao što je izrada valjkastih i naposljetku okruglih oblika.

Prilikom oblikovanja vunom metodom filcanja starija djeca skrbe o mlađoj djeci u pripremanju prostora, izradi sapunice, u slučaju prolijevanja vode, vezanja pregača, ispiranja ruku. Mlađa djeca promatraju kako starija oblikuju vunom te na taj način uče putem modela.

Odgojitelji pomno planiraju i potiču stvaralačke mogućnosti djece te zadovoljavaju njihove potrebe. U stvaralačke mogućnosti djece ubrajaju se dječja znatiželja, aktivnost istraživanja, stvaralački odnos djeteta prema okolini, cjelovit oblik

opažanja kroz sva osjetila, maštu, razvoj govora, razvoj društvenosti, empatiju, socijalizaciju, senzibilitet za glazbu, ritam, tempo i likovnost.

Pod dječjim potrebama podrazumijevaju se osnovne tjelesne potrebe brige i skrbi za djetetov život, sigurnost, nježnost, ljubav bližnjih, uzajamnost komunikacije, raznolika stimulacija svim osjetilima te doživljene aktivnosti putem različitih predmeta i materijala.

Razvoj djeteta rane i predškolske dobi odgojitelj prati, potiče i analizira u četiri područja: tjelesno i zdravstveno, socio–emocionalno, spoznajno i komunikacijsko.

5.4.1. Tjelesno i zdravstveno područje

Ovo područje razvoja temelji se na sposobnosti izvođenja preciznih pokreta i koordinaciji oko – ruka. Potiče se kroz aktivnosti utiskivanja, izvođenja kružnih i polukružnih pokreta te valjanja dlanovima, modeliranjem dlanovima i prstima ravnih, okruglih i valjkastih oblika. Moguće je valjati i laktovima. Precizna motorika prstiju razvija se modeliranjem sitnijih kuglica i valjkastih oblika te izrezivanjem gotovih filcanih komada u oblike. Prilikom likovnog oblikovanja vune kroz tehniku filcanje na mokro važan je položaj tijela pri izvođenju pokreta koji se ponavljaju više puta kroz više minuta. Stoga, potrebno je poticati uspravno držanje tijela prilikom likovnog oblikovanja vunom.

5.4.2. Socio–emocionalno područje

Ovo područje razvoja temelji se na kompetencijama djece kao što su: samostalnost, neovisnost te osjećaj uspješnosti. Djecu se navikava na ustrajno provođenje započete aktivnosti do konačnog produkta koji nam je cilj.

Samostalnost se razvija radnjama kao što su samostalno pranje ruku, samostalno oblačenje pregača, postavljanje i pospremanje materijala prije i poslije provedene aktivnosti, samostalno izvođenje i demonstracija tehnike filcanja. Socijalni razvoj se potiče grupnim radom na način da više djece sudjeluje u aktivnosti, više djece zajedno oblikuje jedan te isti komad, spretniji i stari pomažu mlađima te svi međusobno poštuju pravila. Likovnim oblikovanjem vunom djeca izražavaju pozitivne emocije koje su uvjet kvalitete društvenih odnosa u komunikaciji. Veći broj djece istovremeno može filcati jedan te isti komad čime se potiče osjećaj pripadnosti grupi, zajedništva te jačaju prijateljski odnosi. Privođenje započete aktivnosti kraju, odnosno konačnom produktu pridonosi osjećaju uspješnosti i samopoštovanja. Provođenjem evaluacijskih postupaka, diskusije i demonstracije istog od strane djece u vezi filcanja potiče se njihov osobni rast, uspješnost, trud, marljivost i stjecanje radnih navika. Djeca pokretima oblikovanja vunom metodom filcanja na mokro prenose svoje unutarnje osjećaje.

5.4.3. Spoznajno područje

Uočavanjem fizičkih svojstava vune kao što su tekstura, oblik, boja, miris te osjećaji koji se javljaju pri kontaktu s vunom potiču se kognitivni procesi u djece. Dijete vlastitim osjetilima otkriva svojstva vune na način da razgledava, opipava, miriše te oblikuje, ono zapaža korake u procesu, slijed i način oblikovanja vunom tehnikom filcanja na mokro, istražuje različite načine provođenja pokreta pri utiskivanju i gnječenju vune. Isto tako, dijete uočava razliku vune prije, tijekom i nakon oblikovanja vunom, istražuje i uočava svojstva vune kao što su gustoća, tvrdoća, tekstura i prostor.

5.4.4. Komunikacijsko područje

Pozitivna komunikacija, vedra klima, mašta, kreativnost te zaigranost djece prilikom likovnog oblikovanja vunom tehnikom filcanja potiču se različite mogućnosti doživljavanja, primanja, razumijevanja i izražavanja poruka. Likovnim izražavanjem djeca bogate likovni rječnik, razvijaju osjetljivost za likovne elemente, razvijaju sposobnost korištenja likovnog jezika i likovne tehnike.

5.5. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom

U prošlosti se na otoku Cresu vuna prerađivala te su se od nje izrađivali razni odjevni predmeti za osobnu uporabu. Kasnije se vuna otkupljivala i slala u tvornice. Danas je ona vrlo rijetko zastupljena kao materijal za izradu odjeće. Djeci rane i predškolske dobi potrebno je ukazati na različite mogućnosti uporabe vune koja se dobiva od ovčjeg runa te im dati na izbor da sama odluče hoće li ju i kako koristiti. Pokazivanjem uporabnih predmeta kulturne i prirodne baštine kraja u kojem su rođeni i žive, nastoji se probuditi radoznalost za upotrebu vune. Ukoliko na mlađe naraštaje ne prenesemo folklor i tradiciju, riskiramo da ista postane zaborav. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom jesu usvajanje znanja i pozitivnih odnosa prema kulturnoj i prirodnoj baštini.

Prije samog početka aktivnosti potrebno je provesti niz radnji kojima će se pripremiti prostor za provođenje aktivnosti. Potrebno je zaštititi materijale i prostor od uništavanja i onečišćenja te voditi brigu i skrb o dječjem zdravlju.

Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom su razvoj praktično - radnih vještina i kulture rada prilikom grupnog i individualnog rada koje će dijete kasnije u životu samo znati primijeniti.

Nuđenjem vune kao materijala za likovno izražavanje osjećaja, misli i ideja iz unutarnjeg svijeta djeteta nastoji se djetetu omogućiti da doživi različita iskustva prilikom oblikovanja vunom. Nastoji se razviti opažanje kroz sva osjetila – miris, opip, vid, sluh. Iskustveno učenje jedno je od odgojno-obrazovnih ciljeva u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom.

Kada se jednom djeci pokaže tehnika filcanja na mokro, ona njome vrlo brzo ovladaju. Ukoliko se aktivnost približi njihovim razvojnim mogućnostima djeca će osjetiti zadovoljstvo i radost stvaralaštva što utječe na daljnje korištenje ove likovne tehnike. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu su samostalno primjenjivanje temeljnih znanja, elemenata i tehnike filcanja na mokro te demonstracija i verbalni opis istog.

Ova aktivnost zahtijeva izvođenje složenih pokreta kako bi se od vune i vode tehnikom filcanja na mokro dobili dvodimenzionalni i trodimenzionalni likovni radovi. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom su ovladati motoričkim vještinama za izvođenje složenih pokreta pri oblikovanju.

Aktivnost oblikovanja vunom tehnikom filcanja na mokro prati određeni redoslijed. Ukoliko se želi dobiti kvalitetan, trajan i estetski privlačan produkt potrebno je izdvojiti određenu količinu vremena. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom su vježbanje koncentracije, ustrajnosti u radu te mogućnost odgode trenutne želje.

Aktivnost oblikovanja vune tehnikom filcanja provode djeca grupnim i individualnim radom. Više djece sudjeluje u izradi ravnih ploha stranica slikovnice. Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi prilikom oblikovanja vunom su poticanje suradničkih odnosa te empatija prema mlađoj djeci, manje spretnijoj djeci i djeci s posebnim potrebama.

Prezentiranjem gotovog produkta slikovnice putem izložbi i prezentacija, djeca uviđaju vlastite sposobnosti, promišljaju o novim stvarima i postaju inovativni stvaraoci.

Odgojno-obrazovni ciljevi u radu s djecom rane i predškolske dobi koja su vrunom oblikovala uporabni predmet su razviti osjećaj samopoštovanja i samopouzdanja te osjećaj ponosa i zadovoljstva.

6. DOBROBIT UPOTREBE FILCA U AKTIVNOSTIMA S DJECOM RANE I PREDŠKOLSKE DOBI

Smatra se da svaki pokret mišića, zglobova, vidni organ, komadić kože te osjetilni organi aktivira cijelo tijelo i šalje senzorni unos u mozak.

Izvođenjem pokreta potiče se stvaranje neuronskih veza između mozga i drugih dijelova tijela. Dijete u najranijoj dobi najviše vanjskih inputa prima upravo kroz kožu. (Kovačić, M., Škegro, M., 2015.)

Koža sadrži puno različitih receptora osjetilnog doživljaja dodira, pritiska, površine, vrućine, hladnoće, boli, kretanja dlaka na koži. Taktilni je sustav najveći senzorni sustav te ima ulogu u ljudskom ponašanju – fizičkom i mentalnom (Ayers, A., 2009.).

Oblikovanje vunom tehnikom filcanja na mokro pogoduje razvoju govora, lateralizacije hemisfera u mozgu, razvoju mašte i kreativnosti.

Uporabom tehnike filcanja djeca predškolske dobi postižu veliki utjecaj na razvoj senzomotorike, psiho-motorike, opće motoričke koordinacije, usvajanje ritma te jačanje koncentracije i pamćenja; a stvaralaštvo se događa bez stresa i prisile.

Likovnim oblikovanjem vune uporabom tehnike filcanja djeca postaju stvaraoci produkta koji je autohton, jedinstven, originalan. Ovim putem susreću se s nečim što je karakteristično za kraj u kojem žive, upoznaju se s načinom življenja svojih predaka.

Korištenjem ovog materijala u radu razvija se ekološka svijest o važnosti očuvanja okoliša. Ovčja vuna se reciklira, koristi i oblikuje u produkt koji ima svoj smisao i vrijednost.

Oblikovanjem vune dlanom moguće je provoditi vježbe slične Brain gym vježbama:

- pokret preko slijedeće linije tijela;
- lijeve osmice;
- dvostruko šaranje;

6.1. Pokret preko središnje linije tijela

Pokret preko središnje linije tijela moguće je provesti na način da dijete koje modelira vunom tehnikom filcanja na mokro, rukom izvodi pokrete dlanom i šakom - utiskivanje, udaranje i kruženje na suprotnoj strani preko središnje linije tijela koja je osnovica za sve bilateralne vještine. Ovi pokreti tijela utječu na vještine potrebne za lako dvosmjerno gibanje (lijevo – desno).

Razvoj bilateralnih motoričkih vještina važan je za poimanje sebe kao pojedinca, koordinacije cijelog tijela te lakoću učenja gledanjem na blizinu. Utječe na integraciju binokularnog vida, binauralnog sluha te koordinaciju lijeve i desne strane mozga i tijela. Svladavanjem ove vještine dijete može procesirati linearni simbolički pisani kod (s lijeva na desno i s desna na lijevo) koji je temelj uspjeha u učenju. Fokusiranje je sposobnost prijelaza preko linije koja dijeli tijelo na stražnje i prednje režnjeve. Centriranje je sposobnost prijelaza linije tijela da dijeli tijelo na gornji i donji dio mozga gdje se nalaze centri za emocije i apstraktno mišljenje. Nemogućnost svladavanja ove vještine vodi k disleksiji. Nepotpuno razvijeni refleksi utječu na teškoće u izražavanju i učenju kao što je hiperaktivnost, pažnja, jezične teškoće i teškoće razumijevanja.

6.2. Lijene osmice

Lijene osmice moguće je provesti na način da dijete koje modelira vunom tehnikom filcanja rukom, šakom te prstima u hvatu izvodi pokrete dlanom u obliku vodoravnih i okomitih osmica.

Kroz ove vježbe pokret aktivira mozak za veću integraciju moždanih hemisfera, poboljšava binokularni i periferni vid, bolju koncentraciju očnih mišića, mehanizme čitanja, prepoznavanje simbola za dekodiranje pisanog jezika, razumijevanje pročitanog, poboljšavanje koncentracije, koordinacije i ravnoteže.

6.3. Dvostruko šaranje

Dvostruko šaranje moguće je provoditi na način da dijete koje modelira vunom tehnikom filcanja dlanom, šakom te prstima u hvatu izvodi pokrete slične šaranju objema rukama istovremeno.

Ovim pokretima tijelo aktivira mozak za koordinaciju ruka – oko u različitim vidnim poljima, prijelaz preko kinestetičke središnje linije, prostornu percepciju i vizualno razlikovanje, praćenje uputa, dekodiranje i kodiranje pismenih simbola, pisanje, glasovnu analizu, matematiku, poimanje lijeve i desne strane, bolji periferni vid, svijest o tijelu u prostoru, koordinaciju, specijalizaciju ruku i oči te poboljšanje motoričkih i sportskih vještina.

7. SMJERNICE ZA REALIZACIJU FILCANJA VUNOM

Prije samog početka provođenja oblikovanja vunom tehnikom filcanja na mokro potrebno je zaštititi cijelu podlogu stola na kojem će se aktivnost provoditi. S obzirom da se aktivnost provodi stojeći, stolice je potrebno maknuti. U blizini stola potrebno je pripremiti nekoliko komada krpa za brisanje ruku i poda u slučaju da se voda izlije ili prolije. U slučaju špricanja te dodira sapunice s očima potrebno je imati brzi pristup vodi kako bi se oči mogle isprati. Svakom djetetu treba osigurati nepropusnu zaštitu, odnosno pregaču te sapun za ručno pranje rublja za izradu sapunice. Preporučuje se sapun porezati skalpelom na dva ili čak tri komada ovisno o veličini dlana djece koja filcaju stoga što će im to olakšati izradu sapunice. Moguće je da dok djeca trljaju cijeli sapun rukama, isti isklizne iz dlanova na pod.

Prilikom slaganja vune u boji na podlogu bijele vune potrebno je kidati manje komade i polagati ih na bijelu podlogu. Vuna se nikad ne reže škarama nego kida. Rezanjem vune uništavamo njene niti. Obojenu vunu treba prstima razvući i slagati na što tanje komade. Može se složiti nekoliko slojeva vune u boji ali nikad, jedan iz više komada. Razlog tome je estetski ljepša slika urednije oblikovana vunom bez nabora. Tkanina kojom se pokriva gornji sloj slike treba biti takva da sapunicu i vodu propušta, a opet štiti od pomicanja onih dijelova koje smo složili da tvore sliku. Preporučuje se mrežasta tkanina poput komada zavjese. Ispod donjeg sloja neobojane vune preporuča se stavljanje grube, hrapave podloge kako bi svako utiskivanje ruku o vunu koja se otiskuje o hrapavu podlogu još čvršće obostrano utisnulo. Preporučuje se upotreba podmetača od plastičnih vlakana. Po dvoje djece može izrađivati sapunicu u jednoj plastičnoj posudi. Sapunica se treba izrađivati u toploj vodi, no svakako treba paziti da ista djeci ne bude prevruća. Dobivenu sapunicu se ne smije prolijevati po vuni već ju treba ravnomjerno namakati i prskati. Prilikom rada ruku potrebno je voditi računa da je vuna koju oblikujemo svugdje dobro namočena te da je voda dok filcamo uvijek topla. Kada se voda u kojoj je sapunica ohladi treba je baciti te u toploj vodi izraditi novu sapunicu. Topla voda utječe na spajanje niti vune u cjelinu. Ukoliko voda nije topla niti vune se neće međusobno ispreplesti i utkati te će biti potrebno više energije i vremena da od više komada vune dobijemo

kompaktnu cjelinu. Prilikom stavljanja gotovog komada materijala u najlonsku čarapu potrebno je materijal što više stisnuti kako isti ne bi tijekom pranja „vrludao“ već bio stisnut. Ukoliko je moguće potrebno je napraviti i više od jednog čvora na najlonskoj čarapi te istu uloviti s nekoliko gumica. Sušenje ispranog materijala preporučuje se po sunčanom i vjetrovitom vremenu na štriku bez kvačica kako ne bi na materijalu ostavile nabor. Dok je vuna mokra, onda je i teška. Kada se vuna dovoljno posuši pada sa štrika što ukazuje da je dovoljno suha. Osušen materijal treba peglati. Krajeve stranica treba ravnomjerno izrezati. Od jednog komada materijala potrebno je izrezati nekoliko istih veličina stranica. Preporučuje se da na ravne podloge stavimo format papira one veličine koju želimo dobiti kako bi isti koristili za šablonu. Pri rezanju stranica potrebno je koristiti vrlo oštre škare kako se materijal ne bi oštetio.

8. SURADNJA OGAJATELJICA I ČLANICA UDRUGE RUTA

Udruga Ruta već od najranijih početaka rada surađuje sa DV *Girice*. Nekoliko odgajatelja redovito volontira u udruzi te svoja znanja prenosi djeci odgojno – obrazovnih skupina. Obojena vuna koja se koristi u radu tehnikom filcanja na mokro pribavlja se putem udruge. Ideje za razne mogućnosti izrade specifičnih oblika i motiva oblikovanih vunom nesebično dijeli gospođa Vesna Jakić. Ista organizira i priprema radionice za djecu i odrasle kako bi im prikazala proces prerade vune prije same uporabe, demonstrirala moguće načine oblikovanja vunom i proizvode koji se mogu svakodnevno koristiti. Gospođa Jakić uključena je u izradu dječjih radova koje vrtić šalje na natječaj, a izrađuje i maske za karneval. Nagrađeni likovni radovi koji su nastali u suradnji vrtića i udruge su *Voda je izvor života* i *Moj grad*. Djeca predškolske dobi i odgajatelji također su sudjelovali u projektu *Tajna Macmalića* radionicama za poticanje likovne kreativnosti. Stoga što su djeca pokazala veliki interes za oblikovanje vunom nastavljena je suradnja te se započelo sa novim projektom *Mirisni san u vunu umotan* kojim se do sada sudjelovalo u nekoliko kreativnih radionica izrade cvijeta i mirisnih kugli. Posjetilo se *Centar za posjetitelje i oporavilište za bjeloglave supove* u Belom i *Muzej ovčarstva* u Lubenicama. Na inicijativu djece ove pedagoške godine filcali smo jaslce te ih izložili ispod jelke u vrtićkom hodniku. Povodom Majčinog dana i Dana očeva s jaslčkom djecom smo filcali privjeske kao poklon za roditelje.

Slika broj 41(autorski rad): Jaslice od filca

Slika broj 42 (autorski rad): Privjesak srce

Slika broj 43 (autorski rad): Privjesak auto

Slika broj 44 (autorski rad): Cvijet u vazi

Slika broj 45 (autorski rad): Moj grad

9. ZAKLJUČAK

Likovnim oblikovanjem vunom pogoduje se kvalitetnom razvoju djece rane i predškolske dobi.

U mjestima gdje je ovčarstvo jedno od primarnih grana te ovčari nemaju izbora gdje vunu odlagati i što s njom raditi, poželjno je mlađim naraštajima ukazati na moguće načine recikliranja vune.

Uvođenjem vune u vrtičke odgojno-obrazovne aktivnosti u mjestima gdje ona stvara problem onečišćenja te narušava eko sustav, postiže se njeno iskorištavanje u daljnju poželjnu svrhu uporabe.

Izrađeni uporabni predmeti su trajni te u sebi sadrže jedinstvene i neponovljive momente utkane vunanim nitima u vječnost.

Kada dijete prvi puta osjeti radost i ljepotu umjetničkog izražavanja likovnim oblikovanjem vunom, ona postaje neizostavni i nezamjenjivi dio njegova života.

Početna pretpostavka da djeca rane i predškolske dobi mogu provoditi likovne aktivnosti oblikovanja vunom je potvrđena.

Ovisno o razvojnoj dobi i specifičnim karakteristikama djece, ovisi koje zadatke mogu provesti kako bismo dobili željeni produkt.

Tehniku filcanja na mokro moguće je primjenjivati i s djecom rane i predškolske dobi na način da djeci od jedne do tri godine ponudimo da filcaju ravne plohe, djeci od 3 do 4 godine uz ravne plohe možemo ponuditi da filcaju valjkaste obikle, a djeci starijoj od 4 godine na dalje uza sve navedeno ponudimo da oblikuju i okrugle oblik.

Ovaj diplomski rad je dokaz dobrobiti uporabe likovne tehnike filcanja na mokro s djecom rane i predškolske dobi. Također, može poslužiti kao podloga za daljnja istraživanja u radu s djecom rane i predškolske dobi.

10. LITERATURA

Knjige:

1. Ayers, A. J., (2009.). Dijete i senzorna integracija. Jatrebarsko: Naklada Slap;
2. Belamarić, D.(1986.). Dijete i oblik.Zagreb: Školska knjiga;
3. Čudina Obradović, M., Bilopavlović T., Ladika, Z., Šušтовиć Sipanović R., (2001.). Dosadno mi je – što da radim: priručnik za razvijanje dječje kreativnosti. Zagreb: Školska knjiga;
4. Čunko, R., Andrassy, M., (2005.)., Vlakna, Zagreb: Zrinski d.d. Čakovec;
5. Herceg, I., Rončević,A., Karlavaris, B. (2010.). Metodika likovne kulture djece rane i predškolske dobi. Zagreb: Alfa d.o.o.;
6. Kondić, Lj., (2001.). Čarolija dvorca. Zagreb: Alineja;
7. Likovni odgoj djece u dječjim vrtićima,(1974.). Zagreb: Socijalistička Republika Hrvatska zavod za unapređenje osnovnog obrazovanja;
8. Mauhar, M., Jakić, V., (2015.). Majstor Macmalić. Cres: Grupa Ruta Cres;
9. Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, (2010.) . Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa;
10. Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, (2014.). Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa;
11. Opačić Matijević, J., Nedić, V., (2005.). Filcanje vune, Beli Manastir: Mirovna grupa oaza;
12. Paul, E., Dennison, Gail, E., Dennison, (2008.). Brain gym – priručnik za obitelj i edukatore, Lekenik: Ostvarenje d.o.o.;
13. Jurkota, Rebrović M., (2009.), Tradicijsko ovčarstvo otoka Cresa: prilog istraživanju, Rijeka:tiskara Zambelli;
14. Supek, R., (1987.). Dijete i kreativnost, Zagreb: Globus;
15. Slunjski, E., (2014.). Kako pomoći djetetu da (p) ostane kreativno i da se izražava jezikom kreativnosti, Zagreb: Element;
16. Tompa, K., Belamarić, D., (1968.). Igra olovkom. Zagreb: Radionica grafičkog školskog centra;

Članci u časopisu:

1. Arrankoski T., (2002.), Creare con il feltro, Milano: Fabbri editori;
Wolle und viel meher, Ausgabe Nr.10/2
<https://www.filzfun.de/en/2018/05/filzfun-issue-59-summer-2018/>
2. Bezjak R., et al. Mijenjanje kulture vrtića kroz projekt „Vunarice i vunari“, Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol. 80. – 81., str. 33-36, 2016;
3. Brenko A.:“Moć boja, Kako su boje osvojile svijet – Simbolika boja“, Etnografski muzej, Zagreb, (2009.)
4. Bukovčan, Žufika, T., (2004.), BAŠTINA D.O.O, VUNA I NOVE TRADICIJE: TEKSTILNO RUKOTVORSTVO U HRVATSKOJ DANAS. Studia etnologica Croatica,16.(.1), 47.- 70.
5. Cupać Marković, I: Vuna nikome ne treba. Otočni novi list, rujan,2000.
6. Klocek, B., The Role of Handwork Developing Skills and Meeting the Needs of the Older Child in the Kindergarten, Gateways A Newsletter of the Waldorf Early Childhood Association of North America Fall/Winter 2007, issue 53;
7. Kovačić, M., Škegro, M., (2015.). Ples pisanja, Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, 20 (77/78), str. 19-23.;
8. Pandl, D. et al. Primijenjena umjetnost, Dijete, vrtić, obitelj: Časopis za odgoj i naobrazbu predškolske djece namijenjen stručnjacima i roditeljima, Vol. 16-17 No. 62 – 63, prosinac 2010;
9. Petrović, G: Vuna creske pramenke obogaćuje život otoka, Vjesnik, srpanj, 2001.
10. Terill, B., Genareo, R., V., Integrating Felting in Elementary Science Classrooms to Facilitate Understanding of the Polar Auroras, K12 STEM Education Vol. 3, No.4, str. 251-257, october- decembar 2017;
11. Stovell D., Waldorf Kindergarten and Reggio – inspired Kindergarten: Documenting Value and Effectiveness of Two Arts-based Approaches, university of Denver, 2014.

Internetski izvori:

1. <http://ruta-cres.hr/>
2. <http://www.callegari.hr/blog/struka/filcanje-čarolija-od-vune/>
3. <https://search.proquest.com/docview/1784028364origsite-gscholar>
4. <http://www.novilist.hr/Zivot-i-stil/Kreativna-Rijecanka-Doris.Jankovic-zbog-hobija-malo-spava-raskosni-sesirici-nikako-da-se-vrati-kuci>
5. <http://www.naturala.hr/vunena-ljubav-olge-sarar-1873>
6. <http://www.zadarskilist.hr/clanci/07112012/iz-radionica-za-filcanje-vune-izlaze-skupocjeni-predmeti>
7. <http://zir.nsk.hr>